

KÜLTÜR ODAKLI ÇEVİRİ VE ÇEVİRMEN

Doç. Dr. Berrin AKSOY

Osmanlı Devletinde, 19. yüzyılın ikinci yarısında batılılaşma hareketinin hızlanmasını ve Yeni Türk Edebiyatının doğuşunu Avrupa'nın etkisine, özellikle de Fransa ile yürütülen kültürel ilişkilere bağlıyoruz. Bu dönemde Fransız edebiyatından dilimize yapılan çeviriler aracılığıyla kültürümüze ve edebiyatımıza yeni anlatım biçimleri, dil kullanımları, yeni kavramlar, terimler ve biçimler girmiştir. Yeni edebî ve kültürel kavramların dilimize girmesiyle bunların dil bilimsel eş değerlerini bulma çabaları, dilimizi zenginleştirmek ve geliştirmek amacıyla yapılan çalışmaları başlatmıştır.

Cumhuriyet dönemi çeviri faaliyetleri sayesinde Türkiye kendini edebiyat ve sanat alanında kanıtlama fırsatını bulmuş ve dilimiz diğer çağdaş ve ileri batı ülkeleri diliyle yazılmış eserleri yeniden yaratacak düzeyde olduğunu göstermiştir. Çeviri, genç Türk Cumhuriyeti'nde de "edebiyat" araştırmalarını başlatan, dilin günlük kullanımlarının dışında sanatsal ve bilimsel kullanımlar için zorlanmasını sağlayan bir faaliyet olmuştur. Çeviri aracılığıyla ülkemize ve kültürümüze giren yeni edebî biçimler, türler ve deyişler bizde de edebiyat üretimini artırmış, kendi kültürümüzün, edebî geleneğimizin ve dilimizin çeviri yoluyla ülkemize giren edebî biçimleri özümlemesi, dünya çapında yazarlar, şairler ve sanatçıların doğmasına yol açmıştır. Görüldüğü gibi, kültürümüzün bir parçası olan edebiyatın ve dilimizin gelişip zenginleşmesiyle sonuçlanan çeviri, kültür çevresinde ele alınıp incelenmesi gereken bir faaliyettir. Öte yandan, ülkemizde ve batıda çevirinin hâlâ kültür ve dil bağlamında olmak üzere iki farklı, ancak yapıları gereği kesin olarak birbirinden ayıramayan, biçimde ele alındığını görüyoruz. Ancak çeviriyi kültürler arasında aktarım olmasının yanı sıra, kültürü oluşturan unsurların bir tanesi olarak kabul etmeye yönelik görüşler, batıda olduğu gibi ülkemizde de 1940'lara dayanmaktadır. Bu görüşleri savunan ünlü felsefeci, aydın ve düşünce adamı Hilmi Ziya Ülken çevirinin önemini şöyle anlatır:

"Uyanış devirlerine yaratıcılık kudretini veren tercümedir. Tercüme, yukarıdan beri dokunduğum bütün bu karşılıklı tesirler kompleksini hulâsa eder. Ve hakikaten medenî açılışın sürekliliğini temin eden bütün uyanış devirleri onunla açılmıştır. Bu yalnızca, tanımak ve öğrenmek ihtirasının tatmini için değil, fakat asıl pehlivanları bir meydanda toplamak, uzak yerlerden adları işitilen kahramanları dörtyol ağzı üzerinde karşılaştırmak, onların yaratıcı çarpışmalarına

